

Marek Lis

Literatur bei Theologen – am Beispiel Karl Barths und Rudolf Bultmanns

Bakalářská práce (FF UK, Ústav germánských studií: Filologie –Německý jazyk a literatura)
Praha 2013, stran 57.

1. Popis práce.

(Německy psaná) bakalářská práce Marka Lise (dále M.L. nebo autor) nastoluje otázku „(krásné) literatury jako inspiračního zdroje pro teologii 20.století“ (3). Její autor, student germanistiky a evangelické teologie, se ji pokouší zodpovědět jednak na základě dostupných dat o lektuře a osobních kontaktech theologů, které učinil předmětem svého zkoumání, jednak – především – analýzou vybraných ukázek z jejich děl obsahujících citáty popř. reminiscence na literaturu německé klasiky (Goethe, Schiller, Hölderlin), moderních německých básníků a spisovatelů (Morgenstern, Rilke, Hesse, Zuckmayer) a F.M. Dostojevského. Proč upjal svou pozornost právě ke K. Barthovi a R. Bultmannovi, protagonistům tzv. dialektické teologie, nepotřebuje M.L. zdůvodňovat – jedná se o nesporné jedničky teologie 20. století. Méně zřejmé je, proč sáhl po těch knihách z jejich bohatého odkazu, po kterých sáhl.

V případě BARTHA (jehož gigantický odkaz nemůže na první pohled než vzbuzovat hrůzu) tak zůstalo stranou celé jeho střední („vrcholné“) období. V případě BULTMANNNA je výběr ukázkových textů skutečně sporný. M.L. zvolil texty rané (1920, 1922) a okrajové (1922: pohřební kázání!, 1958). Autorský soubor *Glauben und Verstehen* je několikrát mylně charakterizován: jako Bultmannovo dílo nejznámější (50, na s. 37 opatrněji; tím je jeho manifest odmytologizování z roku 1941), jako opus magnum (35; na to aspirují *Johannes-Kommentar* a *Theologie des NT*). Proč vedle sebe/proti sobě raději nepostavil Barthova a Bultmannova kázání, Barthův a Bultmannův biblický komentář, Barthovu a Bultmannovu kulturněhistorickou studii; buď jejich reprezentativní, nebo naopak příležitostné texty?

I. Kapitola věnovaná Barthovi je obsáhlejší (ss. 5-34) a propracovanější.

Barthova nechut' k literární klasice 20. století (a k soudobému umění en bloc) je dobře známá; po celý život si vystačil s tehdy běžnou literární výbavou absolventa klasického gymnázia.

Jediná dvě doplnění představují vykročení z literatury německé. – Švýcar Barth byl celoživotním vděčným čtenářem dvou realistů 19. století, atheisty G. KELLERA a faráře J. GOTTHELFA. Na počátku své profesní dráhy byl požádán o encyklopedické heslo (do RGG¹) o SPITTLEREVI. H. HESSE a F. DÜRRENMATT mu zůstaly (přes? pro farské prostředí, z něhož vzešli) rovnou měrou cizí, první pro svůj pietismus, druhý pro svůj moralismus. – Vášeň pro anglické detektivky dovedla Bartha až ke korespondečnímu kontaktu s D. SAYERSOVOU. (Přítel Thurneysen byl celoživotním milovníkem obdivovatel detektivek G. Simenona.) – Zaujetí DOSTOJEVSKÝM (a IBSENEM) sdíleli Barth a Thurneysen (jeho kniha o D. vyšla záhy i v českém překladu) s četnými současníky.

M.L. zjišťuje, že Barth užívá citáty z krásné literatury jak souhlasně, na (zesílené či doplňkové) potvrzení vlastních theologických tvrzení, tak konfrontačně, jako tvrzení, proti nimž se vyhrazuje. Byl přesvědčen, že v theologických výkladech na provenienci „stavebního materiálu“ nezáleží a že všechny pojmy i obrazy projdou při svém theologickém užití (řečeno s Lutherem „pokřtěním“). Je tedy zajímavé sledovat, jak často a nakolik přeznačil smysl původních výpovědí. Sám se domnívám, že citované texty hrají většinou roli „pouhého“ ilustračního materiálu; pokusy interpretovat je (především) ideově vedou po mém soudu k jejich „Überinterpretation“. (Ne tak v *Protestantské teologii 19. století*, prvoplánově věnované kromě profesionálních theologů též filosofujícím či theologisujícím literátům., nebo

v obdobných petitových exkurzech v KD.) V závěru kapitoly bych očekával zásadnější úvahu o tom, co vlastně kalvinista Barth očekával (a co neočekával) od krásné literatury.

Z analogie k jeho mozartovským textům bych řekl, že beletrii přisuzuje úlohu spíše „Darstellung“ než „Deutung“; prostředkovat bohatství života, ne laicky theologizovat. Básně, dramata, povídky, romány nemají zvěstovat spásu ani tepat hříchy, nýbrž setrvat v prvním článku Kréda předestřít před nás krásu stvoření v jeho světlých i temných stránkách.

II. Kapitola věnovaná **Bultmannovi** je výrazně kratší (ss. 35-48) a řekl bych, že též odbytější. M.L. v ní zjišťuje, že Bultmann zachází s citovanými texty mnohem „pietněji“ než Barth: nedává jim svůj význam, nýbrž zohledňuje jejich vlastní smysl. S jistou rezervou lze proto opravdu mluvit revelační úloze krásné literatury.

2. Otázky, výhrady, výtky, hodnocení.

Po stránce **formální** považuji posuzovanou práci za nadstandardní. Překlepy (vyznačil jsem je ve svém exempláři) nepřesahují běžnou míru. Všiml jsem si jediného prohřešku proti němčině: nedostatečného přihlídnutí k rozdílu mezi „reden über etw.“ a „reden von etw.“ Nevím, zda se německé „fungieren“ běžně používá na místě českého „fungovat“. Udivilo mě, že autor necituje Barthovy Römerbriefy ve vzorné kritické edici *Karl Barth Gesamtausgabe* (), když s nimi, zdá se, pracoval. Některá odbočení od tématu jsou nadbytečná (výklady o hermeneutice, o Schleiermacherovi, o odmytologizování, celá úvodní kapitola o vzájemném vztahu theologie a literární estetiky. (Nějaký úvod do problematiky by byl na místě, ale proč historizující a proč opřený o autory Gadamar-Ecco-Karfiková?)

Po stránce **obsahové** je třeba ocenit autorovu – na theologického začátečníka nezvykle nadprůměrnou – orientaci v (nejen) moderní theologii. Jeho stručné charakteristiky Barthova a Bultmannova theologizování jsou vcelku výstižné, rovněž tak obecná charakteristika úkolu theologie vůbec. Na několika místech svým neproblematickým užitím slov „ideál“, „idealismus“ (18,20,23,29), „hodnoty evangelia“ (33) nebo „křesťanské náboženství“ prozradil jisté nepochopení barthovského myšlení (nebo nesouhlas s ním?). Zato zaregistroval Barthův odpor proti generalizacím a vyzdvihování konkrétnosti (31). Několikrát příliš vyzdvihuje běžné věci: theologizace Prométhea jako antihrdiny („Kristus, nebo Prométheus“) je v theologii takřka common sense, Dostojevskij sotva představoval „jeden z nejdůležitějších inspiračních zdrojů“. Divím se, že ocenění Zuckmayera nedal do souvislosti s Barthovou pozdní „humánní theologii“. Za cenné považuji rozpoznání analogie mezi ideou německé klasiky, že nad světem vládne nadsvětý řád / neproměnná pravda, s nimiž se jedinec může/má setkávat v našem čase a světě, a theologickým axiomatem každé křesťanské theologie (té dialektické zejména), jímž je zjevení nadsvětý Boha v lidském časoprostoru.

3. Závěr

Bakalářskou práci M.L. považuji za velmi dobrou a navrhuji hodnotit ji známkou velmi dobře (2).

Praha, 20.8. 2013

Prof. ThDr. Jan Štefan
ETF UK

